

INQIROZ BO'SAQASIDA TURGAN YAYLOVLARNING FITOTSENOTIK TARKIBI JANUBIY QIZILQUM MISOLIDA

MUXTAROV YORQIN BAKIR O'G'LI
JO'RAYEV JAMSHID ERKIN O'G'LI

Samarqand Davlat veterinariya meditsinasi chorvachilik
va biotexnologiyalari universiteti talaba
<https://doi.org/10.5281/zenodo.7672930>

Annotatsiya. Qizilqum yaylovlarida keng tarqalgan chorva mollari tomomnidan sevib iste'mol qilinadigan o'simliklardan yana biri *Astragalus villosissimus*, past yoki kuchli degradatsiyasiga uchragan joylarda ko'p yillik o'simliklardan *Peganum harmala* uchraydi. Hududda chorvachilikda ozuqa uchun foydalanmaydigan zaharli o'simlik turlariga misol qilib *Ceratocarpus arenarius* va *P. harmala* misol qilishimiz mumkun.

Kalit so'zlar: qumli cho'l, biomassa, fitotsenoz, suksessiya, assotsiatsiya, o'simlik qoplami.

Janybiy g'arbiy qizilqum o'simliklar qoplami va tuproq sharoiti. Tadqiqot maydonida, ya'ni sug'orish qudug'i atrofidagi yaylovlarda ko'p yillik o'simliklardan isiriq (*Peganum harmala*) birmuncha sezilarli darajada tarqalgan bo'lib, ularning o'simliklar qoplamidagi ulushi quduqdan uzoqlashish gradienti bo'yicha kamayib boradi[1,2,3,4].

Efemer va efemeriodlarning turlar tarkibi jihatidan shu joyga xos o'simliklar qoplaminig quyi yarusida efemeroidlarning dominantlik qilad[5,6]. Qo'ng'irbosh (*Poa bulbosa*) va qorabosh (*Carex physoides*) keng tarqalgan[7,8].

Ushbu maydonning o'similar qoplamida *Ceratocarpus arenarius* dominantlik xususiyatiga ega. Lekin *C. arenarius* o'simliklar qoplamidagi ulushi quduqdan uzoqlashish gradienti bo'yicha kamayib borishi monitoring qilingan.

O'simliklar qoplami. Qizilqumning Janubiy qismi ham o'z o'simlik qoplamiga ega bo'lib, tur tarkibi jihatidan boshqa qumli cho'llar o'simlik qoplamiga yaqin. O'rganilayotgan qumli cho'l o'tloq hududidagi o'simlik qoplami har xil o'tlash sharoiti va quduqdan uzoqlashishi natijasida sezilarli o'zgarishlarga uchragan. Bu holatlar quyidagi o'simlik turlarida kuzatilgan. *Ammothamnus lehmanni*, *Artemisia diffusa*, *Astragalus villosissimus*, *Calligonum microcarpum*, L., *Salsola proecox*, *Aristida pennata* *Peganum harmala* *Ceratocephalus falcatus*, *Anisantha tectortum*, *Alyssum desertorum*, *Eremopyrum*, *Ziziphora tenuior*, *Koelpinia linearis*, *Veronica ampylopoda* va boshqalar.

Qizilqum o'simlik qoplami va ularning tur tarkibi tabiiy tuproq va iqlim sharoitida shakllanadi va ular asosan kserofit o'simliklardan tashkil topadi.

Shuvoq-efemer hosilalari cho'lda keng tarqalgan. *A. diffusa* chorva mollari tomonidan sevib iste'mol qilinadigan ko'p yillik yarim buta. Eng ko'p tarqalgan efemeroid turlardan esa qorabosh - *Carex pachystylis* va qo'ng'irbosh - *Poa bulbosa* hisoblanadi.

Qizilqum yaylovlarida keng tarqalgan chorva mollari tomomnidan sevib iste'mol qilinadigan o'simliklardan yana biri *A. villosissimus* ko'p yillik yarim buta.

Biz deyarli past yoki kuchli degradatsiyasiga uchragan joylarda ko'p yillik o'simliklardan *P. harmalaga* duch keldik. Hududda chorvachilikda ozuqa uchun foydalanmaydigan zaharli o'simlik turlariga misol qilib *Ceratocarpus arenarius* va *Peganum harmala* misol qilishimiz mumkun.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Boboqandov, N. (2023). EFEMER VA EFEMEROIDLARNING BIOMASSASINING BOQILISH TASIRI OSTIDA OZGARISHI. Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences, 2(5), 15-17.

2. Boboqandov, N. (2023). BOQILISH GRADIENTI TASIRIDA O'SIMLIKLAR YER USTKI BIOMASSASINING O'ZGARISHI (JANUBIY G'ARBIY QIZILQUM MISOLIDA). Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences, 2(5), 11-14.

3. Rajabov, T., Boboqandov, N., & Nomozova, Z. (2022). Janubiy qizilqum yaylovlarining boqilish gradienti bo'yicha tuplar sonining o'zgarishi. Natural sciences, O'zbekiston milliy universiteti xabarlari, 2022[3/2/1], 92-95.

4. Gafurova G.Sh., Saydullayeva I.S., Nomozova Z.B., Boboqandov N.F., Shomirzayev T.J.(2022). LEONTICE EWERSMANNII Bungi ning ba'zi biologik xususiyatlari. Food safety: global and national problems IV International scientific and practical conference, 106-108.

5. Nodir Bobokandov Abdubakir Kushbokov.(2020). Changing characteristics of pigment amounts in different seasons and different grazing intensities in dominant plant species (Southern Kyzylkum). Food security, [2/3], 562-564

6. Рахмонов, В. Н. (2022). ПРИМЕНЕНИЕ РЯСКИ В ОЧИСТКЕ СТОЧНЫХ ВОД СКОТОВОДЧЕСКИХ ФЕРМ САМАРКАНДСКОЙ ОБЛАСТИ. Вестник науки, 4(4 (49)), 171-175.

7. Raxmonov, V. N. (2022). AZOLLA (Azolla) VA RYASKA (Lemna) O'SIMLIGIDAN BALIQCHILIKNI RIVOJLANTIRISHDA FOYDALANISH. Academic research in educational sciences, (Conference), 638-640.

8. Isomov, E. E., & Nomozova, Z. B. (2022). CHEMICAL COMPOSITION OF CYNARA SCOLYMUS L. AT DIFFERENT VEGETATIVE PHASES. Academic research in educational sciences, 3(Special Issue 1), 75-77.
9. Makhammadiev, J. (2020). Mikrokapsülasyonda emülsifiye damlacıkların korunmasında kullanılacak polimerlerin sentezi (Master's thesis).
10. Исомов, Э. Э. (2019). Антэкология и семенная продуктивность CynaraScolymusL в условиях Самаркандской области (Узбекистан). Вестник современных исследований, (2.7), 35-36.

